DE THEORIE VAN HET GELD.

Mr. H. FRIJDA. De theorie van het geld
en het Nederlandsche geldwezen.

Recht gaarne voldoe ik aan den wensch der Redactie van dit tijdschrift ter bespreking van het hierboven genoemde werk van Mr. H. Frijda, het proefschrift waarmee hij zich den graad van doctor in de staatswetenschappen verwierf.

Het is een bij uitnemendheid goed geschreven studie over een onderwerp, op welks belangrijkheid niet behoeft gewezen te worden; het getuigt van veel belezenheid en van rijpe overdenking der behandelde stof.

Het wekt dan ook den lezer zelf op tot nadenken over het onderwerp, waardoor deze zich de kennismaking niet zal berouwen, ook al wordt hij niet gewonnen voor de zienswijze van den schrijver. En al dadelijk moet ik het hier uitspreken, dat ik onder dezulken behoor.

„Om als betaling te kunnen dienen, moet het algemeene equivalent zelf een waarde zijn, niet een bloot teeken, de waarden, die in de maatschappij geruild worden, slechts voorstellende. Doch dit denkbeeld, dat het geld zelf geene waarde behoeft te zijn, is eene zeer oude dwaling, die in den een of anderen vorm telkens weer het hoofd opsteekt, en velen verleidt door de belofte van een volmaakt geld der toekomst.”

Deze woorden van Jhr. Rochussen ¹⁾ kwamen mij herhaaldelijk in de gedachte bij het lezen van Mr. Frijda's geschrift. Inderdaad is het een oude strijdvraag welke door hem op nieuw is behandeld, en de kern der vraag is altoos deze: of het geld al of niet een voorwerp moet zijn van zelfstandige waarde, althans dat geld wat op werkelijk

¹⁾ „Studies over geld- en muntwezen” Hoofdstuk III 's Gravenhage 1888.

voldoende wijze aan zijn bestemming beantwoordt, het geld dat in één woord, goed geld is. Want toegegeven zij het aan F. A. Walker wat deze zegt, over papierengeld schrijvende in *Palgrave's Dictionary of Political Economy*, t. w. „The writers — daar door hem behandeld — make the mistake of saying that government paper is not money, when they really mean to say that it is bad money.” ¹⁾

Wat verstaat men dan eigenlijk onder den term geld?

„The term „money — schreef de reeds genoemde Walker in de gezegde *Dictionary* — is applied to any commodity, whatever its substance or the form, which, whether by law or by convention, becomes the common medium of exchange in any community.” ²⁾

En in ons *Woordenboek der Nederlandsche Taal* vinden wij voor geld de volgende verklaring: „Het ruilmiddel en de waardemeter in het maatschappelijk verkeer, bestaande in gangbaar gemunt metaal, inzonderheid goud, zilver of koper, of wel in papier, dat eene bepaalde hoeveelheid gemunt metaal vertegenwoordigt en van staatswege als wettig betaalmiddel erkend is. Hoofdzakelijk in drie toepassingen, die echter niet altijd streng te scheiden zijn. a) Het ruilmiddel beschouwd als munt. b.) Het ruilmiddel beschouwd in betrekking tot handelszaken, koop en verkoop enz. c.) Het ruilmiddel beschouwd als een noodig vereischte in het maatschappelijk leven of verkeer.” ³⁾

Met dergelijke begripsbepalingen of verklaringen, laat het ons maar dadelijk erkennen, komen wij echter niet veel verder. Zoo vinden wij hier in één adem gesproken van gemunt metaal en van papier dat gemunt metaal vertegenwoordigt, en het behoeft toch geen betoog, dat dit twee zeer verschillende soorten van geld zijn. Terecht schreef dan ook Jevons: „Much ingenuity has been spent upon attempts to define the term money. All such attempts at definition seems to me to involve the logical blunder of supposing that we may, by settling the meaning of a single word, avoid all the complex differences and various con-

¹⁾ *Dictionary of Political Economy*, edited bij R. H. Inglis Palgrave, London 1896. D II bl. 792.

²⁾ *Dict. of Pol. Economy* D. II bl. 787.

³⁾ *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. Deel IV bl. 1056/59.

ditions of many things, each requiring its own definition." ¹⁾

Zóó staat de zaak inderdaad, zeer zeker ten aanzien van den term geld. En de eerste onderscheiding, welke gemaakt moet worden, is die tusschen het metallieke geld en de verschillende geld-vormen, welke het metallieke geld vertegenwoordigen en als betaal- of ruilmiddel in het handels- en algemeene verkeer aanvullen; tusschen het eigenlijke geld en, zooals Pierson het wel eens noemde, geldsurrogaten.²⁾

Van oudsher, zoodra er ruilhandel ontstond, heeft men in het maatschappelijk verkeer gezocht naar een ruilmiddel, d. i. naar een goed, een koopwaar, om dienst te doen als overgang tusschen, ter bemiddeling van verschillende transactiën, waardoor verkoopen en inkoopen ieder op zichzelf plaats konden vinden. En van zelf werd dat ruilmiddel dan tevens waardemeter en waarde-standaard. Waarde-meter; d. i. niet een meter zooals voorkomt ter bepaling van lengte of gewicht der voorwerpen, een aangenomen lengte of gewicht ter afmeting van de lengte of de zwaarte der voorwerpen, maar waardemeter doordat de waardeverhouding van alle koopwaren en alle diensten tot die eene als ruilmiddel dienst doende koopwaar aangegeven wordende, de waarde-verhouding van alle koopwaren en diensten onderling daarin hare uitdrukking vindt. En als ruilmiddel, uit den aard der zaak, een goed, een koopwaar gekozen zijnde van op zich zelf zooveel mogelijke waarde-vastheid, of wel die betrekkelijke waarde-vastheid van het ruilmiddel gebleken zijnde, is de waardemeter tevens geworden waarde-standaard, zegge mede reken-éénheid voor alle uitgestelde betalingen of betalingen op later vastgestelden tijd.

Het ruilmiddel, dienst moetende doen ter bemiddeling tusschen alle verkoopen en inkoopen en betalingen van diensten, en tevens ter onderlinge vergelijking der ruilwaarde dier koopwaren en diensten, moest wel zelf een voorwerp zijn van zelfstandige waarde, zelf koopwaar zijn.

Zoo is dan ook het geval geweest met onderscheidene

¹⁾ W. Stanley Jevons. Money and the Mechanism of Exchange. London 2^d ed. 1876 bl. 248.

²⁾ Cf. Mr. N. G. Pierson. Leerboek der Staathuishoudkunde D. I in den 2^{den} druk bl. 436, 3^{den} druk bl. 439.

voorwerpen, welke vroeger den tegenwoordigen geld-dienst hebben verricht; en zoo is inzonderheid het geval met de edele metalen, thans bepaaldelijk het goud, welke tegenwoordig als zoodanig dienst doen.

Het valt toch bezwaarlijk te bestrijden, dat de edele metalen inderdaad een koopwaar zijn als iedere andere en met zelfstandige waarde. Wel is dit door eenige schrijvers niet toegegeven. Zoo schreef b. v. Hildebrand, wèl zijn goud en zilver koopwaar, maar niet als geld. En zulks, omdat het geld niet als alle koopwaren gevraagd zou worden om zelf gebruikt te worden, om aan eene bepaalde behoefte aan die koopwaar zelve te voldoen, doch alleen om weder tegen een andere koopwaar omgezet te worden. ¹⁾ Maar deze redeneering gaat toch waarlijk niet op. Ten eerste is tusschen de waarde der edele metalen toch geen onderscheid te maken naarmate ze dienst doen als geld of voor industrieele doeleinden. En al zouden ze uitsluitend gebruikt worden als geld, als ruilmiddel in het handels- en algemeen verkeer, dan ware dat toch ook een gebruik waaruit voor die metalen een bepaalde vraag ontstond, en zouden ze bijgevolg een zelfstandige waarde hebben afhankelijk van de verhouding tusschen de grootte van die vraag en het daartegenover staande aanbod.

Naast de edele metalen, in den vorm van muntspeciën als ruilmiddel dienst doende, staan nu echter ook de geld-surrogaten.

Juist doordat de edele metalen koopwaren zijn van groote waarde, worden door hun gebruik als geld aanzienlijke kapitalen geabsorbeerd. Ten einde dit kapitaals-gebruik zooveel mogelijk te beperken, heeft men naar middelen gezocht om het metallieke geld in zijn dienst als ruilmiddel te vervangen. Dit doel is bereikt door de invoering van kredietpapier; en verder doordat men een deel der betalingen is gaan bewerkstelligen door overschrijvingen, waarbij het geld in de meeste gevallen slechts een ideële rol vervult.

Pierson, dit onderwerp behandelende, spreekt van

¹⁾ Zie prof. R. Hildebrand. Die Theorie des Geldes. Jena 1883. Hfds. I „Geld und Waare”.

verschillende tijdperken in den ontwikkelingsgang der volken wat het gebruik van gemunt geld betreft. ¹⁾ Bedrieg ik mij niet, zoo bestaat er echter, ten aanzien dezer tweeërlei wijze van besparing van het metallieke geld, meer een verschil in de organisatie van het krediet- en bankwezen in onderscheidene landen dan een verschil in tijdperken.

Doch dit daargelaten; of nu al het metallieke geld in het verkeer voor een deel vervangen wordt door kredietpapier, dan wel het gebruik daarvan vermeden wordt door het openen van boek-kredieten bij banken of kassiersinstellingen en overschrijvingen op rekenin^g dezer kredieten, het geld daarbij alleen dienstdoende als reken-éénheid; zoo spreekt het van zelf, dat de waarde van het geld aangegeven blijft door die van het gemunte geld en dat wel van de standaardmunt, d.i. van de muntsoort van het metaal dat als zoodanig is gekozen en dat, dank zij de vrijheid van aanmunting daarvan en die van versmelting, benevens van den vrijen in- en uitvoer van dit metaal, een handelswaarde heeft volkomen identiek aan die van het metaal zelf, behoudens dan het zeer kleine verschil dat ontstaat door de kosten der aanmunting of der versmelting. Wel wordt, natuurlijk, op de handelswaarde van dat metaal invloed uitgeoefend door de vervanging van het metallieke geld door de kredietmiddelen, de vraag naar dat metaal daardoor vermindering ondergaande, doch dit is iets dat met de waardeverhouding tusschen de standaardmunt en het standaard-metaal niets te maken heeft, deze daardoor niet aangetast wordende.

Het is zaak om het fundamenteele onderscheid tusschen het metallieke geld en de kredietmiddelen, welke als surrogaat daarvan dienst doen, wel in oog te houden. Het betreft toch in deze niet louter een theoretisch verschil, maar een verschil dat wegens zijn practische gevolgen van zeer groote beteekenis is.

De keuze van het metaal, dat als standaardmunt dienst zal doen, behoort aan den Staat. Deze heeft daarbij er op te letten, dat de standaardmunt de meest mogelijke stand-

¹⁾ Zie Mr. N. G. Pierson. Leerboek der Staathuishoudkunde. D. I. bl. 554, 2de druk, bl. 563, 3de druk.

vastige waarde geniete. Voorts dat, zooveel mogelijk, er gelijkheid zij van standaard-metaal met andere landen, waardoor in het internationaal verkeer éénheid ontstaat, wel niet van de muntspeciën, maar toch van wat eigenlijk het ruilmiddel uitmaakt, en daardoor vastheid van wisselkoersen. Verder heeft, wat het munwezen betreft, de Staat er voor te zorgen, dat werkelijk de standdaarmunt aan hare eischen beantwoorde; alsmede dat door een goede keuze van pasmunten de betalingen vergemakkelijkt worden, en vooral ook, wat de pas- of teekenmunt betreft, deze, die eigenlijk niets anders is dan een metalliek surrogaat der standdaarmunt, een surrogaat veelal en vooral onder den gouden standaard, van een minwaardig metaal, in de daarvoor aangegeven waarde-verhouding tot de standdaarmunt gehandhaafd worde.

Maar is de regeling van het muntwezen regeeringstaak, de voorziening in de behoeften aan kredietmiddelen is zulks allerminst. Wel heeft, ongelukkig genoeg, in verschillende landen menigmaal de Regeering haar toevlucht genomen tot papier-uitgifte om in den geldomloop het ruilmiddel te vervangen; zulks kan echter bezwaarlijk anders bestempeld worden dan als een misbruik van macht en, gewoonlijk gepaard gegaan met miskenning der eischen van een doelmatig kredietwezen, heeft het menigmaal groote verwarring in het geldwezen veroorzaakt en de meest noodlottige gevolgen voor de algemeene belangen tot nasleep gehad. Met het kredietwezen bevindt men zich op het gebied van het bankwezen, dat aan het particulier initiatief moet overgelaten worden. Alleen maar kan de Staat door wettelijke regeling van het bankwezen grooten invloed op de organisatie daarvan uitoefenen; is hij daartoe zelfs geroepen, althans wat betreft de eigenlijke circulatiebank, welker biljetten bestemd zijn om in het algemeene verkeer als geld dienst te doen en in dubbele mate wanneer het bankbiljet als wettig betaalmiddel moet worden aangenomen. Het is hier niet de plaats en het zou ons te ver afleiden, om over dit onderwerp in verdere bijzonderheden te treden. Alleen zij dit nog uitdrukkelijk opgeteekend, dat ten opzichte van krediet-papier, dat bestemd is om als ruilmiddel dienst te doen en als zoodanig het metallieke geld te vervangen, steeds gewaakt moet worden,

dat het tegen standaardmunt ingewisseld kunne worden, voor zooveel in het handelsverkeer de behoefte zou ontstaan aan het metaal zelf dat de grondslag uitmaakt van het muntwezen. En ook waar het kredietmiddel niet bestaat in de uitgifte van het eigenlijke kredietpapier, maar in de vereffening der betalingen door overwijzing op boek-kredieten, moet gewaakt worden voor voldoende dekking der boek-kredieten om in eventueele behoefte aan het standaardmetaal te kunnen voorzien.

Ik zal er mij van onthouden om ter staving mijner zienswijze in deze, welke in hoofdzaak hierop neerkomt, dat, bij een goed geördend munt- en kredietwezen, het ruilmiddel voor het handels- en algemeen verkeer, zich vertoonende in den vorm van het gemunte geld en zijn surrogaten, in het wezen der zaak bestaat in het metaal dat tot muntstandaard gekozen is; ik zal mij onthouden, zeg ik, tot staving dezer zienswijze mij te beroepen op de vele autoriteiten, die deze theorie van het geld hebben uiteengezet en toegelicht. Alleen naar enkelen hunner wensch ik toch even te verwijzen.

Ik noem dan in de eerste plaats Mr. W. C. Mees. In zijne bekende Akademische Verhandeling over „De Muntstandaard in verband met de poging tot invoering van eenheid van munt” schreef deze als volgt: „Een hoofdvereischte van een goed muntwezen is zooveel mogelijke vastheid van waarde der munt. Men is daarom in de keus van een muntstandaard, dat is (ik spatieer) van een artikel aan welks waarde men de waarde der munt vasthecht, als van zelf beperkt tot goud of zilver; want beide deze metalen bezitten, meer dan eenig ander artikel, een betrekkelijke vaste waarde.”

En in een later Gids-artikel van denzelfden schrijver over „Ons Muntwezen” lezen wij weder: „Maar wanneer men van standaard in toepassing, niet op de een of andere bepaalde muntsoort, maar op het geheele muntwezen spreekt, bedoelt men waardestandaard, en verstaat er onder de hoeveelheid van een aangewezen metaal, naar welker waarde de waarde van zekere geldsom, onverschillig in welke muntsoort, zich moet richten. Zoo is bij ons thans het goud waardestandaard van het muntwezen, en wel

0,6048 gram fijn goud voor de geldeenheid, gulden. Elke geldsom b. v. van f 100 hetzij in gouden, zilveren of bronzen munt, moet gelijke waarde hebben als 60⁴⁸ gram fijn goud; niet met wiskundige juistheid, maar toch slechts met geringe afwijkingen."

Ook de volgende zinsnede, in genoemd artikel voorkomende, vinde hier een plaats: „Eindelijk vergete men niet, dat het bedrag van bij de Bank voorhanden standaardmunt en muntmateriaal reeds thans zeer klein is in vergelijking met het geheele bedrag van ruilmiddel, zoo in munt als fiduciair, welks waarde op het ten uitvoer beschikbaar bedrag van bij de Bank voorhanden standaardmunt en muntmateriaal berust."

Ik verwijs in de tweede plaats naar het Nader Verslag van de Staatscommissie van 1872, waarvan Mr. W. C. Mees ook lid was en met hem Mr. P. P. van Bosse, Dr. A. Vrolik, Mr. S. Vissering en Jhr. Mr. Dr. A. D. van Riemsdijk. Men vindt daar gesproken van „de schaarschte of overvloed van het metaal dat (ik spatieer) ten grondslag van het muntwezen ligt", welke „door ook het ruilmiddel schaarsch of overvloedig te maken, grooten invloed op de credietmarkt heeft." En in het wetsontwerp tot regeling van het Nederlandsche muntwezen, dat door de Commissie werd voorgedragen, luidde het in art. 1 „De grondslag van het muntstelsel is voortaan het goud, 0,60561 gram fijn op den gulden", terwijl in de Toelichting van het wetsontwerp werd gezegd: „Artikel 1 bevat de hoofdbeginselen der voorgestelde munthervorming; het bepaalt standaard en rekenings-eenheid met hare indeeling."

Ik verwijs ook naar Mr. N. G. Pierson, maar dit doende moet ik eigenlijk verwijzen naar al wat over het onderwerp voorkomt in de belangrijke hoofdstukken: De Geldprijzen der goederen, De Voornaamste Muntstelsels, Wissels en wisselkoersen en Muntpolitiek, van zijn Leerboek. Een enkele zinsnede wil ik nochtans aanhalen, wijl reeds daaruit duidelijk uitkomt, dat ook bij hem de door mij voorgestane zienswijze bestond. „Men is gewoon — schreef hij — om het geld, dat ieder voor een zeer laag muntloon tot onbeperkt bedrag kan laten aanmaken, standaardgeld

te noemen, omdat dit geld, wat zijne waardeveranderingen betreft, (ik spatieer weder) aan een der beide edele metalen is vastgehecht." ¹⁾

Ook Mr. G. Vissering mag hier genoemd worden, getuige de volgende zinsnede uit zijn belangrijk werk *On Chinese Currency*: „A sufficient degree of stability for banking and currency can only be permanently obtained by means of a gold standard." ²⁾ Alsook deze zinsnede: „The banks will naturally only be prepared to supply the counter-value for the notes in those various forms if they can obtain payment for any amount of notes held by them from the gold reserve abroad without loss." ³⁾

Eindelijk nog, wat Nederlandsche autoriteiten betreft, herinner ik aan de eerste woorden van mijn citaat uit de geschriften van Jhr. Rochussen, luidende „dat om als betaling te kunnen dienen, moet het algemeene equivalent zelf een waarde zijn."

Nevens deze Nederlandsche autoriteiten wensch ik nu nog enkele buitenlandsche te noemen onder hen, die in den allerlaatsten tijd de theorie van het geld behandeld hebben.

Ten eerste Hartley Withers. „Since the purpose of this volume — schreef hij in *The Meaning of Money* — is an endeavour to make money matters, as they are, clear and comprehensive, there is no need to enter into a historical dissertation on (ik spatieer) the steps which have raised gold into its position as the most important medium of exchange, legal tender to any amount, and consequently part of the basis of credit in England and in economically civilized countries". ⁴⁾ Bij hem dus ook is goud het ruilmiddel. En zie hier nog een paar aanhalingen uit zijn later boek *Money-changing*, waaruit zijn zienswijze nader blijkt. „We find then — schreef hij daar — that the money, the exchange of which is the subjectmatter of the Foreign

¹⁾ Leerboek. D. I. bl. 450, 2de druk, bl. 453, 3de druk.

²⁾ *On Chinese Currency*. Vol. II. The banking problem, bl. 130.

³⁾ t. a. p. bl. 140.

⁴⁾ *The Meaning of Money*. 10de druk (3de edited) London 1912 bl. 9.

Exchanges, may be divided into several classes. First, there is the English system under which (ik spatieer weder) money carries with it the unquestionable right to be forthwith turned into gold". En dit systeem noemde hij „the only one that has any right to be considered a real workmanlike currency for a country that is attempting to do international banking business".¹⁾ Voorts: „We can all go on quite comfortably drawing cheques, and the use of a metal in payments is a barbarous anachronism in a country with a properly ordered credit system. So it is, but (ik spatieer weder) as we only take cheques in payment because we know that we can turn them into gold if we want to, and as it occasionally happens that folk want gold and demand it, the existence of a certain amount of gold behind our credit system is, at present, an imperative neassity".²⁾

Ik noem verder de twee bekende schrijvers, die in den jongsten tijd zijn opgetreden ter verdediging der zoogenaamde hoeveelheidstheorie, en dat wel bepaald wat betreft den algemeenen stand der prijzen eenerzijds en anderzijds het goud, t.w. professor Irving Fisher en Sir David Barbour.

Opmerkelijk is daarbij, dat beiden tot dezelfde conclusie komen, ofschoon in de methoden door hen gevolgd groot verschil bestaat.

Prof. Fisher³⁾ begint met de tegenstelling te maken tusschen het geld als ruilmiddel en andere ruilmiddelen, bepaaldelijk de boekkredieten bij banken, welke wel als ruilmiddel dienst doen, maar toch niet als geld te beschouwen zouden zijn, En bij het geld zelf maakt hij dan de onderscheiding tusschen primair en fiduciair geld. Het primaire, het eigenlijke geld, als hoedanig hij bepaaldelijk gouden munt noemt, is dat wat een zelfstandige waarde heeft — „primary money, schrijft hij, has a full value independently of any other wealth"; terwijl daarentegen de waarde van het fiduciaire geld afhankelijk is van zijn

¹⁾ Money-changing, an introduction to foreign exchange. Londen 1913 bl. 13.

²⁾ t. a. p. bl. 152.

³⁾ Zie zijn The Purchasing power of Money. New York 1911.

inwisselbaarheid tegen primair geld, of althans van zijn gebruik voor het verrichten van betalingen of voor den aankoop van koopwaren.

De stand der prijzen, zegt hij dan verder, staat in rechtstreeksch verband met de hoeveelheid van het in omloop zijnde geld, aangenomen dat er geen wijziging komt in de snelheid waarmee het geld omloopt, noch in den omvang van het verkeer waarin het geld als ruilmiddel dienst doet.

En nu is er, neemt hij aan, behoudens in perioden van overgang, een genoegzaam vaste verhouding tusschen het primaire en fiduciaire geld, de banken zich houdende aan de percentage van reserve tegenover obligos, welke de ondervinding haar geleerd heeft gehandhaafd te moeten worden, en ook weder tusschen de totaalsom van het geld in omloop en de verdere kredietmiddelen, waaronder de boekkredieten of bank-depositos.

Fisher komt zodoende tot de conclusie, dat er ook een tamelijk vaste verhouding zou bestaan tusschen het primaire geld, aangenomen dat in de hoeveelheid daarvan geen wijziging komt, en den totalen voorraad der andere goederen, welke het voorwerp uitmaken der algemeene handelsbeweging.

Vandaar bij hem ten slotte het voorstel, dat, ter handhaving van vastheid in de prijzen der goederen, het goudgehalte van het primaire geld gewijzigd moge worden in verband met de algemeene prijsbewegingen. Prijsstijging der koopwaren, zegt hij, wijst op eene vermindering in de koopkracht van het geld als gevolg eener vermeerdering van den goudvoorraad buiten verhouding tot die der andere koopwaren; prijs-daling op vermeerdering in die koopkracht tengevolge van het tegenovergestelde verschijnsel. Prijsstijging vinde daarom haar correctief in vermeerdering van het goudgehalte van het geld, prijsdaling in vermindering dier goudgehalte. Eene redeneering en een correctief waartegen mijns inziens gewichtige bedenkingen zijn aan te voeren,¹⁾ maar waaruit blijkt hoezeer ook Fisher van de op zichzelf volkomen juiste grondstelling uitgaat, dat het goud een

¹⁾ Cf. mijn artikel „Een ideale waarde-standaard”. Economist 1913 bl. 441. v.

zelfstandige waarde heeft, welker verhouding tot die der andere koopwaren hare uitdrukking vindt in den stand der prijzen.

Door Sir David Barbour is in zijn werk over *The Standard of Value* uitdrukkelijk de hoeveelheidstheorie uiteengezet en verdedigd; hij verklaart, hoe in een land, dat den gouden standaard heeft: „the actual goldprice of any commodity represents the ratio in which that commodity exchanges for gold.” ¹⁾ Verder doet hij daarbij opmerken, dat „the efficiency of money as a medium of exchange alters as its rapidity of circulation changes or as economy in the use of money is effected either by the extension of Banking or such alteration of the conditions affecting Banking as lowers the proportion of gold which must be held in proportion to liabilities.” ²⁾

Voor zooveel dus als door kredietmiddelen het metallieke geld vervangen, of overbodig gemaakt wordt in het handelsverkeer, wordt de behoefte daaraan verminderd, de waarde van het muntmetaal in overeenstemming daarmee gewijzigd. Doch welke ook de omvang zij der besparing van het metallieke geld in het gebruik door kredietmiddelen, eene besparing welke, terecht, door Barbour geacht wordt zeer uiteenlopend te zijn in verschillende landen en ook aan allerlei wisselingen onderworpen, steeds wordt door de prijzen der koopwaren hunne waarde-verhouding tot het muntmetaal aangegeven, en is dan ook iedere wijziging in het aanbod van het muntmetaal een oorzaak van verandering in den stand der prijzen.

Hoezeer dit het geval is wordt door Barbour duidelijk aangewezen o. a. door de verwijzing naar hetgeen plaats vindt wanneer tusschen twee landen, die denzelfden muntstandaard hebben, de normale onderlinge prijsverhouding verbroken is; alsdan het evenwicht hersteld wordende door invoer van goederen in het land waar de prijzen betrekkelijk te hoog staan tegen uitvoer van het muntmetaal van daar.

Een geheel andere opvatting nu van het wezen van het

¹⁾ *The Standard of Value*. Londen 1912 bl. 47.

²⁾ t. a. p. bl. 52.

geld, dan die door mij en de door mij aangehaalde schrijvers wordt voorgestaan, is die van den heer Fryda.

Hij is een aanhanger van de Staatliche Theorie des Geldes, welke door den Duitschen geleerde Knapp is uiteen gezet ¹⁾, ofschoon hij diens omschrijving van datgene wat het kenmerk van het geld uitmaakt niet volkomen juist, althans niet volledig acht.

Het wezen van het geld bestaat volgens hem hierin, dat het is het betaalmiddel, dat door den Staat is aangewezen om als zoodanig dienst te doen; het ontleent daarom zijn waarde aan de charta, de oorkonde, aan welke het zijn bestaan dankt.

„Zoo komen wij dus, schrijft hij (bl. 55), tot onze conclusie omtrent het ware wezen der chartaliteit in het geldwezen van den modernen staat. Heeft de Staat aan een bepaalde stof, hetzij metaal of papier (ik spatieer) zijn stempel verleend, dan heeft hij door dezen stempel de garantie afgegeven, dat de bezitter van dit geld over een recht beschikt, waarover de Staat waakt, wijl zijn roeping is, de verworven rechten der gemeenschapsleden te handhaven en te eerbiedigen.” En dan vervolgt hij: „Hetgeen door ons dus als het wezen der chartaliteit wordt beschouwd, verschilt van de opvatting der metallisten zoowel als van die, welke Knapp huldigt. Voor Knapp ligt in de oorkonde (charta) het wezen van het geld, wijl de charta afkomstig is van de Staatsmacht en het geld „seinen Wert in sich trägt, Kraft der Staatlichen Autorität.” Volgens ons is geen enkel geld, dat de circulatie is binnengekomen op grond van den enkelen wil van den Staat, van een langdurig bestaan verzekerd, tenzij de wil van den Staat en die van de gemeenschap elkander dekken. Daarentegen zijn wij volkomen gerust, zoo wij de oorkonde van den Staat op metaal of papier ontmoeten, van wien wij weten dat hij zich aan de normen van het recht onderwerpt.” Voorts: „Het geld — wij herhalen het slechts — wordt op den duur niet aangenomen, wijl de wet het wil, doch omdat de gemeenschap er geen bezwaar tegen heeft.”

¹⁾ Georg Friedrich Knapp. Staatlädie Theorie des Geldes. Leipzig 1905.

Ik heb gemeend deze zinsneden, waarin de heer Fryda het verschil van opvatting tusschen hem en Knapp uiteenzet, in hun geheel te moeten afschrijven, ten eerste omdat er uit blijkt, dat tusschen hen beiden toch eigenlijk geen fundamenteel verschil van opvatting bestaat zooals tusschen hen en de door den heer Fryda bedoelde metallisten; voorts omdat, naar het mij voorkomt, uit de aangehaalde woorden blijkt waarin zijn dwaling bestaat. Hij houdt zich aan wat schijnt de zaak te zijn, maar dringt niet door tot het eigenlijke wezen der zaak.

Zeker, het gemunte geld alsmede het bankbiljet circuleeren op een bepaalde waarde, krachtens een Staatsstempel of oorkonde — het bankbiljet intusschen niet krachtens een stempel van den Staat zelf maar van de circulatiebank — doch op de beteekenis van dat stempel komt het aan. En deze is, immers bij een goed geordend munt- en bankwezen, wat de standaardmunt betreft, dat die uit een bepaalde hoeveelheid standaardmetaal bestaat; wat de pas- of teekenmunt betreft, de wettelijke regeling, waardoor deze op de waarde der standaardmunt gehandhaafd wordt, daarbij komende; en wat het bankbiljet betreft, dat dit een zekere som aan standaardmunt vertegenwoordigt en daartegen inwisselbaar is. En zodoende is het niet aan een charta, een oorkonde, dat het geld zijn waarde ontleent, maar aan het metaal aan welks waarde die van de standaardmunt is vastgehecht.

Dan, dit is het juist wat de heer Fryda bestrijdt.

„Dat deel van het individueel vermogen — schrijft hij (bl. 59) — tot welks normale bestemming de verschaffing eener abstracte beschikkingsmacht behoort, noemen wij geld.” Zegge, dat deel van het vermogen dat niet bestaat uit, zooals hij het uitdrukt, de goederen, bestemd tot verschaffing van een zeker aantal concrete nutspraestaties en dus het vermogen in een geconcretiseerden vorm representerend; maar het deel van het vermogen, dat bestaat uit de goederen tot welker bestemming het bieden van zoodanige nutspraestaties niet behoort, wijl deze slechts daarin bestaat, op een bepaald oogenblik in geconcretiseerd vermogen te worden omgezet.

Dat wil dus met andere woorden zeggen, dat het geld

bestaat uit dat deel van het individueel vermogen, dat gehouden wordt in den vorm van betaal- en ruilmiddelen. Ik zeg uitdrukkelijk: betaal- en ruilmiddelen, omdat de heer Fryda aan die onderscheiding groote beteekenis hecht en ze, als reeds gezegd, het verschil van zienswijze tusschen hem en Knapp doet uitkomen; wèl door den Staat vastgesteld kunnende worden wat wettig betaalmiddel zal zijn, maar of dit ook algemeen als ruilmiddel aangenomen zal worden, hiervan afhankelijk zijnde, of de gemeenschap er geen bezwaar tegen heeft.

Als geld worden door den heer Fryda beschouwd, ten eerste, de beide vormen van het zoogenaamde chartale geld, door hem aangeduid (bl. 60—63) als, de meest belangrijke vorm, waarin de abstracte beschikkingsmacht is belichaamd, t. w. het gemunte geld, dat zijn bestaan dankt aan een oorkonde afkomstig van den Staat, en het bankbiljet, dat zijn bestaan dankt aan een oorkonde afkomstig van een centraal orgaan, zooals de Centrale Bank; voorts wat hij in navolging van een Duitschen schrijver noemt get girale geld, zegge de bank-deposito's of boek-kredieten waarover per giro wordt beschikt, en dit omdat ook door het giro-geld een abstracte beschikkingsmacht wordt gerepresenteerd, al is die beperkter dan die van het chartale geld.

Als geld worden dus door den heer Fryda beschouwd, zoowel het eigenlijke geld, het gemunte geld, als de kredietmiddelen die, hetzij als ruilmiddel het gemunte geld vervangen, hetzij bij de betalingen het gebruik van het gemunte geld en ook dat van het kredietpapier overbodig maken.

Maar vervolgen wij Mr. Fryda's redeneering. „Wanneer — schrijft hij (bl. 63) — eenmaal de abstracte beschikkingsmacht over concrete nutspraestatiën door ons als het wezen van het geld is vastgesteld, rijst de vraag, waaraan een zaak, zij moge stoffelijk zijn of niet, die macht feitelijk dankt. Dat deze haar oorsprong niet vindt in de materie, waaruit de zaak is samengesteld, volgt zoowel uit het feit, dat deze abstracte beschikkingsmacht ook wordt uitgeoefend door iets, dat elke intrinsieke waarde ontbeert, alsmede uit de, hierboven vermelde, logische onhoudbaarheid dezer opvatting”.

Welnu, hier stuiten wij weder op dezelfde dwaling, waarop ik reeds eenmaal wees; de heer Frijda houdt zich aan wat schijnt de zaak te zijn, maar dringt niet door tot het wezen der zaak.

Wat in werkelijkheid de beschikkingsmacht over concrete nutspraestatiën geeft is het vlottend kapitaal; het kapitaal dat vlottend wordt gehouden in den vorm van het gemunte geld, bankbiljetten en depositos bij banken, of door kredietmiddelen vlottend wordt gemaakt. En op de woorden „dat die abstracte beschikkingsmacht ook wordt uitgeoefend door iets, dat elke intrinsieke waarde ontbeert” ware verder nog te antwoorden, dat wanneer wij betalen met een bankbiljet of met een cheque of giro-overwijzing op onzen kassier, wij niet betalen met het papier zonder intrinsieke waarde, maar met de geldsom waarop dat papier een aanwijzing bevat; voorts, in een land met den gouden standaard, met de hierboven reeds aangehaalde woorden van Hartley Withers „we only take cheques in payment because we know that we can turn them into gold if we want to.”

Het gaat niet aan hier den heer Fryda verder te volgen in al zijn redeneeringen, hoe groot het genoegen ook zij met een schrijver, zooals hij is, in debat te treden; maar de ruimte, waarover ik hier beschikken kan, is begrensd. Enkele der door hem aangevoerde argumenten tegen wat hij de metallistische zienswijze noemt, dienen echter toch nog even behandeld te worden.

„Het moge juist zijn — schrijft hij (bl. 65) — dat het goudgeld na omsmelting nog een waardevolle stof oplevert, maar anderzijds is het toch onloochebaer, dat goudgeld, als het gesmolten is, evenmin nog geld mag heeten, als het ijs, na gesmolten te zijn, nog ijs is.” De vergelijking is al heel ongelukkig en onjuist; maar dit niet alleen, de geheele bewering is onjuist. Om zich daarvan te overtuigen sla men maar eens op een week-staat van de Nederlandsche Bank of van een der buitenlandsche circulatiebanken. Men zal daar vinden onder de activa der bank, b. v. bij de Nederlandsche Bank een zeker bedrag in guldens aan Munt en Muntmateriaal, bij de Bank of England een zeker bedrag in pd. st. aan Gold coin and bullion; bij de Banque de France eenvoudig, voor munt

en muntmateriaal, één bedrag in francs aan Encaisse or; bij de Deutsche Reichsbank één bedrag in marken aan Metallbestand.

Eene bedenking van anderen aard, waarmee de heer Fryda reeds in de Inleiding van zijn boek de door hem bestreden wordende schrijvers te gemoet treedt, is de volgende. Hoe kan men beweren, schrijft hij daar (bl. 45): „dat het wezen van het geld ligt in de geldstof, en dat aan die stof het geld dan ook zijn waarde dankt.” Er zijn, zegt hij, toch landen waar in den loop der tijden zich geldordeningen hebben weten te handhaven, die geheel afwijken van — wat hij noemt — de a priori opgestelde geldbegrippen. Dan wordt echter gesproken, beweert hij, van theoretische onjuistheid of abnormaliteit, en dit is, volgens hem, alleen omdat men niet bij machte blijkt alle bestaande geldordeningen door de bestaande theorie te verklaren.

Welke geldordeningen zijn hier door den heer Fryda bedoeld? Zeker, er hebben geldordeningen bestaan en meer dan eens zich ook geruimen tijd gehandhaafd, welke volkomen afweken van de door hem veroordeelde theorie. Toch waren het ook geld-ordeningen; nu ja, en wij zullen, volgens de hierboven aangehaalde woorden van F. A. Walker, er niet van zeggen dat het betrof „not money”, maar alleen maar, dat het betrof „bad money”. Ik vermoed intusschen dat door den heer Fryda hier gedoeld werd op geldordeningen als tegenwoordig bestaan b. v. in Britsch-Indië; immers hij spreekt van de nieuwere geldordeningen. Welnu, toegegeven moet het worden dat wij daar te doen hebben met eene afwijking, en eene op zichzelf zeker niet wenschelijke afwijking, van de geldordening welke eigenlijk bij overgang tot den gouden standaard had ingevoerd moeten worden. Intusschen, beschouwt men zulk een geldordening wèl, zoo zal men vinden, dat eigenlijk bij zulk een muntwezen alleen maar een buitengewone plaats is gegeven aan de pas- of teekenmunt; maar dan ook tevens, dat buitengewone maatregelen en voorbehoedsmiddelen genomen zijn om dat mogelijk te maken.

Op die bijzondere maatregelen komt het aan, of men in de landen met den zoogenaamden gold-exchange stan-

dard, in aanmerking genomen de bezwaren welke daar bestonden tegen den overgang tot den eigenlijken gouden standaard, toch een bruikbare geldordening heeft ingevoerd of niet. De heer Fryda heeft op een andere plaats (bl. 21) gesproken van de mogelijkheid om ander dan goudgeld op de pariteit der goudwaarde van dat geld te handhaven. Welnu, in het geval der landen met den gold-exchange Standard heeft men inderdaad met dergelijke maatregelen te doen. Doch dan is het toch voor geen tegenspraak vatbaar, dat ook in die landen de waarde van het geld is vastgehecht aan die van het goud zelf.

„Maar— voegde de heer Fryda aan de gezegde opmerking toe — dan is het toch duidelijk, dat ieder ander geld, hetzij papiergeld of onvolwaardig metaalgeld evenzeer goed geld mag heeten, voor zoover ook met betrekking tot dat geld de pariteit op een of andere wijze wordt gehandhaafd"; op welk gezegde alleen te repliceeren valt: Zeer zeker, mits — en op die mits komt het aan — men in het oog houdt, dat het goudgeld is standaardmunt, het papiergeld is fiduciair geld, het onvolwaardig metaalgeld is teekenmunt, en zoowel het fiduciaire geld als de teekenmunt bijzondere maatregelen vereischen om op de goud-waarde gehandhaafd te worden, waarvan ten opzichte der standaardmunt geen sprake is.

De heer Frijda echter betwist dit. Immers (bl. 21) het voordeel besprekende en erkennende, dat voor het internationaal verkeer ontstaat uit de aanneming in de verschillende landen van hetzelfde metaal als standaardmetaal, zegt hij, dat de daaruit ontstaande vaste waardeverhouding tusschen het eigen en het vreemde geld „alleen te danken is aan de zorg der betreffende organen voor ons geldwezen en niet aan mogelijke bijzondere eigenschappen van het goudmetaal." Hoe nu, vraagt men zich af dit lezende; wat kan de schrijver daarmee bedoeld hebben? Het antwoord luidt als volgt: „Wanneer immers de Nederlandsche Staat het gewicht in ons goudgeld niet blijft handhaven of als de vreemde staten dit nalaten van het hunne, blijft wel de mogelijkheid eener omzetting in vreemd geld bestaan, doch van een vaste pariteit is geen sprake meer." Ja, dit moet toegegeven worden, dat waar men te doen zou hebben

met een Staat, zich schuldig makende aan muntverzwakking, daar van een vaste waarde van het geld geen sprake zou kunnen zijn. Doch de tijden, dat Staten zich aan muntverzwakking schuldig maakten, zijn gelukkig voorbij. Voorts gaat het toch waarlijk niet aan, te spreken van hetgeen vereischt wordt om zich te onthouden van muntverzwakking als van een gelijksoortigen maatregel als van wat verlangd wordt om papiergeld en pasmunt op hun waarde te handhaven. Evenmin kan het toegegeven worden wat de heer Frijda zegt tot besluit van zijn betoog over dit punt (bl. 22) „dat iedere geldsoort, die aan de vereischten van goed geld voldoet, met het goudgeld, voor zoover het ook aan die vereischten voldoet, althans theoretisch op één lijn staat.” Volstrekt niet. Papiergeld en teeken- of pasmunt mogen in hun soort ook goed geld zijn, het is toch altijd iets anders dan standaardmunt.

Ik kom thans tot de toepassing door den heer Frijda van zijn theorie van het geld ter beoordeeling van het Nederlandsche geldwezen.

Hij spreekt daaromtrent ten slotte (bl. 197) de meening uit, dat het in één rij genoemd mag worden met de andere, normaal geachte geldsystemen. Ik houd mij aan deze uitspraak zooals ze bedoeld is. Op een andere plaats (bl. 28) was door hem gezegd: „Den hinkenden standaard heeft Nederland sedert 1873.” Wat echter niet juist is; wel heeft ons land, wat zijn geldwezen betreft, in de zeventiger jaren in een tijdperk van overgang verkeerd, maar den hinkenden standaard heeft het ook destijds niet gehad; toen het tot den gouden standaard overging, had het met den zilveren standaard gebroken. Trouwens in eene der stellingen, door den heer Frijda gesteld bij gelegenheid der verdediging van zijn Proefschrift, heeft hij zelf gezegd: „Het Nederlandsche geldwezen als het stelsel van den hinkenden standaard te omschrijven strijdt met de volkomen normaliteit dier geldordening.” Maar mij houdende aan de gezegde uitspraak, zooals ze bedoeld is, en mijnerzijds ook van meening, dat ons geldsysteem normaal is, vereenig ik mij volstrekt niet met de voor zijne meening door den heer Frijda aangegeven gronden.

Deze, als inleiding tot de vermelde conclusie, resumeerende, schreef hij als volgt: (bl. 196) „Het geld is naar zijn wezen a-metallistisch, wat uit zijn omschrijving als „abstracte beschikkingsmacht over concrete nutspraestatie” van zelf voortvloeit;” en verder: „De geldeenheid is noch metallistisch noch nomilastisch te omschrijven doch als een „quantum abstracte beschikkingsmacht onder een, veelal door de landswetten aangegeven naam.” De beteekenis dezer opvatting is tweërlei. Allereerst — en alleen met deze beteekenis hebben wij hier te maken; — „allereerst ‘strekt haar tot aanbeveling, dat zij tot een meer reële verklaring van het ruilproces in staat is dan de oude voorstellingswijze, volgens welke de koper of verkoper eener waar de beteekenis van de te koopen of te verkoopen zaak zou afwegen aan die van het af te geven of te verwerven metaalquantum, hoezeer er wel niemand is, die aan de waardeering van het metaal denkt. Want op de verkrijging of den afstand eener abstracte beschikkingsmacht alleen komt het aan.”

In lijnrechten strijd nu met deze bewering kan er niet nadrukkelijk genoeg op gewezen worden, dat het Nederlandsche ruilmiddel bestaat uit een der edele metalen en dat wel, dank zij den overgang tot den gouden standaard, uit het goud; waardoor wij een ruilmiddel hebben van stoffelijke en zelfstandige waarde en van groote waardevastheid, wat van veel beteekenis is voor den binnenlandschen handel en het binnenlandsch verkeer in het algemeen, en waardoor wij tevens hebben een internationaal ruilmiddel van gelijke vastheid van waarde, wat voor onzen internationalen handel en ter verzekering van groote vastheid in de internationale prijsverhoudingen van niet minder beteekenis is. En al moge het nu waar zijn, dat niet ieder keer dat wij van het ruilmiddel gebruik maken, wij ons hiervan rekenschap geven en denken aan de waardeering van het metaal dat ons als ruilmiddel dient, zoo is feitelijk dit toch wel degelijk de zaak.

Wij danken dit, zeg ik, aan den overgang van Nederland tot den gouden standaard, waardoor verkregen is dat de gouden munt onze eenige standaardmunt is; voorts aan de verdere ordening van ons munt- en bankwezen, uit welke

voortvloeit dat ons ruilmiddel gevormd wordt, behalve uit de standaardmunt, uit teeken- en pasmunt, waarvan door wettelijke bepalingen de handhaving op de goudwaarde van ons geld gewaarborgd is; alsmede uit bankbiljetten, welke, wel is waar, niet uitsluitend inwisselbaar zijn tegen standaardmunt, maar evenzeer tegen het teekengeld, doch waarvan de inwisselbaarheid tegen goud, bij stijging van de wisselkoersen op het buitenland boven de pariteit der goudwaarde, toch verzekerd is geworden, eerst door de, in overleg met de Regeering, door de Nederlandsche Bank gevolgde goudpolitiek, en laatstelijk, sedert de jongste verlenging van het octrooi der Bank, zelfs door uitdrukkelijke wettelijke regeling.

Nu wordt echter door den heer Fryda (bl. 147 v.) betwist of althans in twijfel getrokken, dat in Nederland door de bestaande muntregeling, aanvankelijk feitelijk, en formeel sedert de Muntwet van 1901, de gouden standaard zou zijn ingevoerd. Mijns inziens volkomen ten onrechte.

Was vóór de bekende wet van 1884 de blijvende handhaving van den gouden standaard niet voldoende geregeld, die wet verbeterde wat er in den toestand gebrekkigs was gebleven. En zeer zeker is door de wet van 1901 aan allen gegronnen twijfel omtrent den juisten stand van zaken een einde gemaakt.

Volkomen juist is het, dat in die wet de aanneming van den gouden standaard niet uitdrukkelijk genoemd is. Ik voor mij — de heer Fryda heeft (bl. 150) er op gewezen — heb dit steeds een lacune gevonden in de wet en het feit betreurd. ¹⁾ Ik had gewenscht dat Minister Pierson, van wien de wet afkomstig is en onder wiens ministerie ze tot stand kwam, zulks wel had gedaan, daarin het voorbeeld volgende van de hierboven door mij in herinnering gebrachte wetsvoordracht van de Staatscommissie van 1872. De Minister had echter, om de redenen door hem aangegeven, dit onnoodig geacht.

De zaak zelve is intusschen daardoor niet veranderd. Immers, gelijk ik reeds elders de gelegenheid heb gehad

¹⁾ Cf. Mijne artikelen in De Economist dd° Juni 1900 (Ect. 1900 bl. 589 v) en dd° Febr. 1901 (Ect. 1901 bl. 191).

in het licht te stellen ¹⁾), doordat de vroegere wetsbepalingen betreffende schorsing der vrije aanmunting van zilveren muntsoorten, de hoedanigheid hebbende van wettig betaalmiddel tot ieder bedrag, nu vervangen werden door de wetsbepaling, dat die muntsoorten voortaan alleen voor rekening van het Rijk aangemunt mochten worden, en dus de vrije aanmunting niet slechts geschorst maar vervallen was, werd definitief vastgesteld, dat voortaan de Nederlandsche munt zich, wat haar waarde betreft, zou richten naar het goud. En toen door een der leden van de Tweede Kamer de aandacht werd gevestigd op de groote beteekenis van die wijziging, waardoor, naar hij opmerkte, de nieuwe muntwet eigenlijk zich niet bepaalde tot een codificatie der vroegere verschillende muntwetten, maar haar eigen zeer geprononceerde beteekenis had, werd dit door den Minister volmondig toegegeven onder bijvoeging, dat hij dit juist verlangd had opdat onze muntpolitiek geen spoor van onzekerheid zou vertoonen. Voorts bleef het ook niet bij deze ministerieele verklaring; maar het bedoelde kamerlid een amendement voorgesteld hebbende ter wijziging der gewraakte nieuwe wetsbepaling, werd dit met een meerderheid van 47 tegen 10 stemmen verworpen en daarop de wet zelve aangenomen met algemeene stemmen op ééne na, die van den voorsteller van het amendement.

De bestrijding door den heer Fryda van de muntwet van 1901 betreft intusschen ook nog de doelmatigheid harer bepalingen. Hij schrijft (bl. 150/51) dat, zelfs al ware in de wet het onderscheid tusschen de gouden munt als standpenning en de zilveren munt met de hoedanigheid van wettig betaalmiddel tot elk bedrag, sterker geaccentueerd, uit de wet toch nimmer meer zou volgen „dan dat de Nederlandsche wet munten kent, die op grond hunner volwaardigheid voor omzetting in vreemd geld in aanmerking komen, maar geenszins ook, dat de pariteit tusschen deze geldsoort en de andere altijd zoodanig zal worden gehandhaafd, dat dientengevolge ook de internationale geldpariteit verzekerd is.” Dit oordeel uitsprekende heeft

¹⁾ Cf. mijn artikel over „Het Muntwezen” in Nederland in den aanvang der twintigste eeuw: Leiden 1910. Aldaar bl. 782 v.

hij echter geen rekening gehouden met art. 4 der wet, het artikel waarin de bekende wet van 1884 betreffende eventuele versmelting van zilveren teekenmunt is overgenomen; bepaling door welke de handhaving der waarde van de zilveren teekenmunt op die der gouden munt verzekerd werd, en van welke wetsbepaling de wijde strekking en groote beteekenis, juist bij de behandeling der wet van 1901, door den Minister nog eens in herinnering gebracht en bevestigd werd.

Maar waarom dan, schreef verder (bl. 154) de heer Fryda, niet onlangs van de wegvloeiing van de zilveren teekenmunt naar Indië gebruik gemaakt om aan het behoud van die teekenmunt een einde te maken; ten onrechte schrijft hij „om een overgang naar den eukelen gouden standaard voor te bereiden”; ten onrechte, daar alrede het goud ons eenig staandaardmetaal is. Waarom niet? Geenszins zooals hij zegt, eigenlijk in aansluiting aan de door hem voorgestane geld-theorie, maar eenvoudig wegens de muntéénheid tusschen Nederland en Nederlandsch Indië, waaraan door hem niet gedacht schijnt te zijn. Ook is zijne opvatting van de jongste aanvulling der wet van 1901, namelijk door de wet van 31 October 1912, Stbl. N° 324, als zoude door die aanvulling „van het oorspronkelijke absolute aanmuntingsverbod (van zilveren teekenmunt) niet veel meer overblijven”, niet juist. Aan de beteekenis der wet van 1901 is niets veranderd; alleen maar aan de aanmunting van teekenmunt is eene noodwendig gebleken uitbreiding gegeven.

Ziehier verder nog een paar karakteristieke opmerkingen van den heer Fryda. Hij schrijft (bl. 100), dat aan de vaste waardeverhouding tusschen het geld van twee landen, welke beide den gouden standaard hebben, een einde zou komen wanneer in een dier landen het goudgewicht der munt werd verminderd. Natuurlijk; in een land dergelijke wijziging in het muntwezen plaats vindende, zou de oude regeling hare beteekenis verloren hebben. Maar hij laat dan volgen: „Bij zulk een theoretisch zeer wel denkbaren toestand — hier moge een vraagteeken geplaatst worden, maar dit doet tot de juistheid van het gedachte geval niet toe — is het dus niet de muntpariteit welke de geldpariteit

bepaalt, doch is het veeleer de geldpariteit, die de muntpariteit vaststelt." Integendeel. In het bedoelde geval zou juist bewezen worden, dat de geldpariteit voortvloeit uit de éénheid van het muntmetaal.

En iets verder (bl. 101/3) vinden wij een betoog ter bestrijding van de meening, dat tusschen twee landen met den gouden standaard de pariteitshandhaving. zegge de vastheid van wisselkoers automatisch verzekerd zou zijn. Waarom nu zou dit het geval niet zijn? Omdat zegt de heer Frijda, daartoe ook noodig is, dat in die landen de pariteit tusschen, wat hij noemt, giraal- en papiergeld eenerzijds en goudgeld anderzijds gehandhaafd blijve, waartoe een minutieuse bankpolitiek wordt vereischt. Deze bedenking nu vindt alleen haar grond in het feit, dat de schrijver niet de noodige onderscheiding maakt tusschen het metallieke en het fiduciaire ruilmiddel. Waar in een land op het gebruik van het metallieke geld door de aanwending van kredietmiddelen wordt bespaard, daar moet natuurlijk er voor gewaakt worden, dat niet door overmatige uitzetting der kredietmiddelen de gezamenlijke ruilmiddelen gedeprecieerd worden en diensgevolge de standpenningen uit het laud worden gedrongen. Maar dit is een kwestie van bankorganisatie en bankbeheer, waar de eigenlijke geldtheorie buiten staat.

Met deze laatste opmerkingen ben ik intusschen eenigszins afgeweken van de speciale behandeling van het muntwezen in Nederland, de daarbij behandelde punten van algemeene beteekenis zijnde. Ze betreffen echter mede de mérites van het Nederlandsche muntwezen, als gegrondvest zijnde op de aanneming van den gouden standaard, in tegenstelling met de voortreffelijkheden die de heer Frijda daarin ziet.

Het behoeft ter nauwernood gezegd te worden, dat de voorgaande bladzijden geschreven zijn met het oog op den toestand van het muntwezen hier en elders, zooals die bestond vóór het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog.

Uit dien oorlog is voortgesproten een tijdelijke volkomen abnormale toestand. Te hopen is het dat die gevolgen van den oorlog van geheel voorbijgaanden aard zullen zijn, maar laat zich dienaangaande thans nog niets voorspellen.

Evenmin is nu reeds het oogenblik daar om eenige les te trekken uit wat thans is voorgevallen. Alleen dit moge reeds nu geconstateerd worden, dat wanneer, zooals nu het geval is, opheffingen der inwisselbaarheid en invoeringen van gedwongen koers van bankbiljetten, en verbod van gouduitvoer aan de orde komen, het goud ophoudt nationaal en internationaal het ruilmiddel te zijn, en dat alsdan aan alle waardevastheid der ruilmiddelen een eind is gemaakt.

November 1914.

G. M. BOISSEVAIN.